

ISSN 0350—185x
UDK 808

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ
и
ИНСТИТУТ ЗА СРПСКИ ЈЕЗИК САНУ

ЈУЖНОСЛОВЕНСКИ ФИЛОЛОГ

LIX

Уређивачки одбор:

*др Даринка Горџан-Премк, др Ирена Грицкаји, др Милка Ивић,
др Александар Лома, др Александар Младеновић, др Мирослав Николић,
др Асим Пецо, др Слободан Реметић, др Живојин Сјанојчић,
др Срејко Танасић, др Зузана Тојолињска, др Драго Ћујић, др Егон Фекеше*

Главни уредник:

МИЛКА ИВИЋ

БЕОГРАД
2003

ОЛИВЕРА ЈАШАР-НАСТЕВА
(25. новембар 1922 — 9. јануар 2000)

Ускоро ће се навршити четири године откако је умрла Оливера Јашар-Настева, редовни члан Македонске академије наука и уметности. Много је разлога да се и у овој нашој средини, макар и са закашњењем, осврнемо на њен дугогодишњи плодотворан научни рад и богат стваралачки опус. Само један од њих је тај што се Оливера Јашар-Настева родила, матурирала и започела студије управо овде, у Београду, иако је читав њен живот и научни рад био везан за Скопље. Тамо је похађала основну и средњу школу, а потом и дипломирала на Филозофском факултету на Групи за француски језик и књижевност. Докторску дисертацију под насловом *Турскијџе лексички елементи во македонскиот јазик* одбранила је 1962. године на истом факултету где је и започела своју академску каријеру као асистент на Катедри за јужнословенске и балканске језике. Затим је радила као доцент за предмет Историја македонског језика; 1959. године изабрана је за ванредног, а 1975. за редовног професора. Од 1964. године учествовала је у организовању наставе албанског и турског језика, а неколико година била је шеф Катедре за турски језик и књижевност на тада већ Филолошком факултету у Скопљу. Истовремено, држала је предавања из Опште лингвистике на редовним и постдипломским студијама. За дописног члана Македонске академије наука и уметности изабрана је 1979. године, а за редовног 1983. године. Исте, 1979. године, постала је члан и Турске академије наука.

Рад Оливере Јашар-Настеве одвијао се паралелно на два поља, научном и педагошком. Своју научну каријеру започела је истраживањима међусобног утицаја македонског, албанског и турског језика, превасходно на нивоу лексике. Управо ће те области — лексикологија, балканологија и међујезичка интерференција — остати централне теме њеног интересовања током дугог низа година и бити поља на ко-

јима је њен допринос науци о језику најзначајнији и најобимнији. Овим темама прилазила је са више методолошких полазишта, истраживала је различите слојеве језика (савремени језик, дијалекте, тајне језике) мењајући угао посматрања по хронолошкој и функционално-стилској равни.

Поред поменуте докторске дисертације која је, под истим насловом и са извесним изменама, објављена постумно, у Скопљу 2001. године, у најважније радове који се баве међусобним утицајима балканских језика на лексичком нивоу у савременим језицима и дијалектима спадају: *Албански зборови во македонскиџе џајни јазџици*, Македонски јазик IV, Скопје 1953, св. 3:60–64; св. 4:84–92; св. 5–6:132–139, *Влијаниџе на македонскиџи јазик врз албанскиџе и џурскиџе говори во Македонија*, Македонски јазик VIII/2, Скопје, 1957, 147–164, *Турско-македонски лексички вкрсџувања и мешања*, Годишен зборник на Филозофскиот факултет 15, Скопје 1963, 349–384, *Прилог кон џроучавањџе на лексичкиџе балканизми во македонскиџи јазик*, Македонски јазик XXV, Скопје 1974, 211–235, *Лексикаџа на македонскиџе џајни јазџици од морфолошки и семантичкџо-стилски аспекти*, Годишен зборник на Филолошкиот факултет 4, Скопје 1978, 47–76, *Развој на дијалектџинаџа лексика во услови на јазично мешање : (врз основа на џурско-македонски и џурско-албански јазични контексти во Гостиварско)*, Македонски јазик XXXI, Скопје 1980, 27–37, *Развој на дијалектџинаџа лексика во услови на јазична интерференција : богатињџе на албанскиџе, ароманскиџе и џурскиџе говори во СР Македонија*, Реферати на македонските слависти за IX меѓународен славистички конгрес во Киев, Скопје 1983, 15–23, *Развојџи на македонскаџа лексика во балкански контекст и нејзино збогатиување со синоними од грчко и џурско џошкџо*, Прилози МАНУ, Одделение за лингвистика и литературна наука X/2, Скопје 1985, 47–59.

Посебно треба истаџи џену студију *Македонскиџе калки оџи џурскиџи јазик*, Македонски јазик XIII–XIV/1–2, Скопје 1962–1963, 109–172, која представља јединствену и досада најобимнију анализу ове појаве у једном од балканских језика.

Турцизми, сагледани са функционолног, стилистичког и фонетског аспекта предмет су следећих радова: *За фонетскаџа адаџиџација на џурцизмиџе во македонскиџи јазик*, *Serta Slavica: In memoriam Aloisii Schmaus, München 1971*, 316–322, *Функционирањџе на џурцизмиџе во македонскиџи книжовен јазик*, Македонски јазик XXIII, Скопје 1972, 91–98, *Стилистичкаџа уџошреба на џурцизмиџе во современиџи македонски јазик*, Реферати на македонските слависти за

VII меѓународен славистички конгрес во Варшава, Скопје 1973, 35–43, *Семантичко-стилистичка интерпретација на каракамен и карасмрт во њоејскиот јазик на К. Рацин*, Македонски јазик XL–XLI, Скопје 1995, 235–243.

О меѓујезичкој интерференцији у народној поезији написала је књигу: *Турски елементи во јазикот и стилот на македонската народна поезија*, Скопје 1987, а вреди поменути и коауторски рад са Б. Конеским и Б. Настевим: *Interférence au niveau de la langue de la poésie populaire des peuples balkaniques*, Balcanica I, Beograd 1970, 13–22.

Оливера Јашар-Настева проучавала је диглосију у говорима Македоније, као и локалне турске говори, којима је посвећено неколико чланака: *Турскиот говор во Гостиварскиот крај*, Гостиварскиот крај (македонскиот, албанскиот и турскиот говор), II, Гостивар 1970, 271–306, *Bilinguität bei der türkischen Bevölkerung in der Gegend von Gostivar und dadurch bedingte phonologische Veränderung in ihrem Dialekt*, Zeitschrift für Balkanologie VIII/1–2, Wiesbaden 1971–72, 57–83, *Прилог кон истражувањето на Јуруците од Радовишко*, Етногенеза на Јуруците и нивното населување на Балканот, Материјали од Тркалезната маса, одржана во Скопје на 17 и 18 ноември 1983 година, Скопје 1986, 125–146.

У оквир интересовања Оливер Јашар-Настева улазила је и онамастика, о чему сведоче следећи важнији радови: *Хибридни образувања во македонската топонимија* : (за употреба на турски топоними во една источномакедонска област, Реферати на македонските слависти за VI меѓународен славистички конгрес во Прага, Скопје 1968, 21–27, *Турски елементи во југословенската топонимија*, Реферати на македонските слависти за VIII меѓународен славистички конгрес во Загреб–Љубљана, Скопје 1978, 23–33, *Меѓујазични контакти и нашата топонимија*, Втора југословенска ономастичка конференција, Скопје 1980, 133–137, *Интеграција на турски елементи во македонскиот иронимски систем*, Реферати на македонските слависти за X меѓународен славистички конгрес во Софија, Скопје 1988, 25–40.

Резултати проучавања појединих терминолошких сегмената лексике (поморског, хроматског, друштвено-политичког, религиозног) објављени су у чланцима: *Termes maritimes en macédonien*, Bolletino dell'Atlante linguistico Mediterraneo 10–11, Firenze 1968–1970, 69–76, *Турцизмите кај К. Пејчиновиќ со оглед на религиозната терминологија*, Симпозиум 1100-годишнина од смртта на Кирил Солунски II: Скопје–Штип, 23–25 мај 1969, Скопје 1970, 257–267, *Општествено-политичката терминологија во јазикот на К. П. Мисирков*, К. П. Мисирков и национално-културниот развој на македонскиот народ до

ослободувањето : реферати на Симпозиумот во Скопје 22 и 23 април 1975, Скопје 1976, 68–77, *Лексичко-семантичкиот подсистем на бои во современите македонски јазик : прилог кон проучавањето на хромајската терминологија*, Прилози МАНУ, Одделение за лингвистика и литературна наука VI/2, Скопје 1981, 59–75, *За функцијата на боите во јазиците на современата македонска поезија*, *Studia linguistica Polono-Jugoslavica* 2, Скопје 1982, 125–131, *Боите во современата македонска поезија*, Зборник во чест на Блаже Конески по повод на шеесетгодишнината, Скопје 1984, 107–120.

Њена љубав према лексикологијата навела ју је и да се позабави историјом лексикографије, а посебно радом Ђорѓа Пулевског, и објави следеће студии: *За речниците на Ѓорѓи Пулевски и албанската паралела во нив*, Прилози МАНУ, Одделение за лингвистиката и литературна наука IX/2, Скопје 1984, 43–56, *Аромански лексикографско-грамајични трудови и ароманските речници на Кузман Шайкарев*, Македонски јазик XXXV, Скопје 1984, 53–71, *Односите на Вук кон шурцизмите*, Прилози МАНУ, Одделение за лингвистика и литературна наука XIII/2, Скопје 1988, 47–85, *Интересите на Крум Тошев за македонската лексичка и лексикографска проблематика*, Зборник во чест на Крум Тошев, научен собир по повод 10 години од смртта на Крум Тошев, Скопје 1988, 26–31, *Местите и значењето на кошурските македонско-грчки речник од XVI век за развојот на македонската лексикографија*, *Leksikografija i leksikologija, zbornik radova, Posebna izdanja ANUBiH LXXXV, Odjeljenje društvenih nauka* 21, Sarajevo 1988, 3–7, (са Б. Конеским) *Parallèles linguistiques balkaniques dans les dictionnaires de Gorgi Pulevski*, Papers presented at the Vth International Congress of South-East European Research Studies, Belgrade 11–16th September 1984, Скопје 1988, 115–119.

Будући да је на Филозофском факултету у Скопљу држала предавања за предмет Историја македонског језика и била дугогодишњи сарадник Блажа Конеског, Оливера Јашар-Настева се бавила и проучавањем старијих текстова, а најзначајнији резултати тих истраживања објављени су у хрестоматији: *Македонски текстови X–XX век*, Скопје, 1972, (коауторски са Б. Конеским), као и у радовима посебно посветеним лексички изворима: *Поважниите карактеристики на лексичките шурцизми во македонските писмени синоними од XV до XVIII век*, Македонски јазик XXXII–XXXIII, Скопје 1982 (1981–1982), 269–285, *Les formes linguistiques écrites en Macédoine au XIXe siècle dans le contexte balkanique*, VI меѓународен конгрес за проучавање на Југоисточна Европа (Софија 1989), Скопје 1991, 85–92 (коауторски са Б. Конеским), *Околу прашањето за местите и значе-*

њето на турцизмиите во лексикајта на дамаскините, *Studia linguistica Polono-Yugoslavica* 6, Sarajevo 1991, 51-54, *Меситио и улогата на турцизмиите во Трлискајто евангелие, Прилог кон истражувањето на турцизмиите во македонските јужни говори*, Македонските дијалекти во Егејска Македонија, научен собир, Скопје 23-24 декември 1991, Скопје 1994, 23-60.

Свесна значаја лексикографских подухвата, најчешће дуготрајних и колективних, О. Јашар-Настева је у оквиру МАНУ покренула и водила пројекат под називом „Речник на турцизмите во македонскиот јазик“. Иако, на жалост, није доживела издање тог дела, резултати њеног рада на пољу проучавања турцизама представљаће темел и суштину тог речника, а њен труд да се такав један приручник сачини биће трајан залог за широки круг будућих читалаца.

Поменућемо само неке од многих научних скупова на којима је учествувала О. Јашар-Настева: Меѓународни славистички конгреси у Прагу, Варшави и Загребу, балканолошки конгреси у Софији и Атини, затим Меѓународни конгрес за албанолошка истражувања у Палерму, Меѓународни конгрес оријенталиста у Паризу и др. Такође је велику пажњу посвећувала научној и стручној сарадњи и контактите са страним колегама и институцијама — на Универзитету у Минхену 1968/69. године одржала је двосеместрални курс из области балканологије, од 1972. године учествувала је, у више наврата, у настави на Оријенталном универзитетском центру у Напуљу, а одржала је и бројна предавања на универзитетима у Амстердаму, Утрехту, Лајдену, Букурешту, Анкари, Тирани и другим меѓународним научним и образовним центрима. Више од десет пута одржала је предавања на редовним годишњим семинарима за македонски језик, књижевност и културу у Скопљу и Охриду.

Од око сто педесет библиографских јединица О. Јашар-Настеве, од којих је само део овде наведен, не мали број представљају рецензије и прикази. То сведочи о још једној њеној врлини — о живој научној радозналости и вољи да стручној јавности пренесе своја размишљања о савременим лингвистичким публикацијама и сопствено драгоцено искуство подели са средином у којој је живела и радила.

Тако велика преданост раду Оливере Јашар-Настеве, оличена с једне стране у библиографији, импресивној не само због броја радова него пре свега због исцрпности у анализи обрађиваних проблема, актуелности постигнутих резултата и изузетне научне акрибичности, а са друге у свесрдном ангажовању на утемељењу и јачању наставе на катедрама за албански и турски језик на Филозофском факултету у Скопљу, као и образовању генерација филолога различитих профила,

и покретању научних пројеката, јасно сведочи о томе у којој је мери она задужила своју средину. Аутор ових редова, на жалост, није имао ту част да се лично упозна са Оливером Јашар-Настевом, али су му њени радови, од самог почетка бављења лингвистиком, били неизмерно драгоцено штиво: најпре као извор података и сазнања из области међујезичких утицаја на Балкану, затим као модел за темељно и савремено проучавање страних елемената у разним језицима и, најзад, као испирација за истраживање појединих лингвистичких и лексиколошких проблема и у самом српском језику. У том погледу, аутор свакако није усамљен случај и велика празнина настала одласком Оливере Јашар-Настеве осетиће се не само у македонској, него и у овој нашој средини. Успомена на њу остаће да живи у сећању колега и генерација ученика и следбеника у Македонији који ће је памтити као вредног научника и пожртвованог учитеља, а ми се надамо да ће овај напис допринети да се и у српској науци не заборави ово значајно име балканске и јужнословенске лингвистике.

Београд

Снежана Пејровић